

УДК 343.102(477)

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.1.12>

СПОСОБИ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ СТОРОНОЮ ОБВИНУВАЧЕННЯ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ (В АСПЕКТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ ЮРИДИЧНОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ)

Гуртієва Людмила Миколаївна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-
розшукової діяльності

Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5347-4718>

Проблематика, яка розглядається у статті, відповідає таким європейським стандартам кримінального судочинства, як забезпечення права на ефективне досудове розслідування та права на справедливий суд.

У статті визначені окремі проблемні ситуації належного врегулювання в КПК видів способів збирання доказів стороною обвинувачення та моменту, з якого їх можна проводити на стадії досудового розслідування, в частині чіткості й узгодженості положень КПК та єдності практики їх застосування; наведені позиції Верховного Суду стосовно правильного застосування норм КПК; сформульовані пропозиції щодо вдосконалення положень КПК.

Зокрема, звернена увага на таке. Момент, з якого сторона обвинувачення має повноваження збирати докази на стадії досудового розслідування в КПК, врегульовано не досить чітко та послідовно. Згідно з п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК, ч. 2 ст. 214 КПК, досудове розслідування починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Проте системний аналіз положень КПК (ч. 1 та ч. 3 ст. 214, ч. 3 ст. 208, ст. 300, ст. 520 та ін.) та практики Верховного Суду дозволяє дійти висновку, що збирання доказів стороною обвинувачення має місце вже до внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (у випадку, передбаченому п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК – до складання відповідної постанови). З метою забезпечення юридичної визначеності в частині узгодженості положень КПК, які закріплюють початок збирання доказів, видається доцільним внести зміни до редакції положень п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК, ч. 2 ст. 214 КПК, зазначивши:

«Стадія досудового розслідування починається з моменту отримання слідчим, дізнавачем або прокурором у законному порядку та із законних джерел інформації про наявність ознак вчиненого або такого, яке готується, кримінального правопорушення, або іншого суспільно небезпечного діяння».

У ч. 3 ст. 214 КПК вказані не всі процесуальні дії, можливість проведення яких передбачена в інших статтях КПК до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. У рішеннях Верховного Суду звертається увага, що заборона, передбачена ч. 3 ст. 214 КПК, поширюється на проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій як основних способів збирання доказів. З огляду на вказане висловлено пропозицію внести зміни до редакції положень ч. 3 ст. 214 КПК, зазначивши: «До внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань не допускається проведення слідчих (розшукових) дій, крім випадків, передбачених законом».

Ключові слова: початок стадії досудового розслідування, способи збирання доказів, сторона обвинувачення, практика Верховного Суду, Кримінальний процесуальний кодекс України.

Hurtiieva Liudmyla. Methods of gathering evidence by the prosecution at the stage of pre-trial investigation (in the aspect of implementing certain provisions of legal certainty)

The issues considered in the article correspond to such European standards of criminal justice as ensuring the right to an effective pre-trial investigation and the right to a fair trial.

The article identifies certain problematic situations of proper regulation in the Code of Criminal Procedure of the types of methods of gathering evidence by the prosecution and the moment from which they can be conducted at the pre-trial investigation stage, in terms of the clarity and consistency of the Code of Criminal Procedure provisions and the unity of the practice of their application; the positions of the Supreme Court regarding the correct application of the provisions of the Code of Criminal Procedure and proposals for improving the provisions of the Code of Criminal Procedure are given.

In particular, attention was paid to the following. The point at which the prosecution has the authority to collect evidence at the pre-trial investigation stage is not regulated sufficiently clearly and consistently in the Criminal Procedure Code. According to Clause 5, Part 1, Art. 3 of the CPC, Part 2 of Art. 214 of the Criminal Procedure Code, the pretrial investigation begins from the moment of entering information about a criminal offense into the Unified Register of Pretrial Investigations. However, a systematic analysis of the provisions of the Criminal Procedure Code (Part 1 and Part 3 of Article 214, Part 3 of Article 208, Article 300, Article 520, etc.) and the practice of the Supreme Court allows us to conclude that the collection of evidence by the prosecution has place already before entering the relevant information into the Unified Register of Pretrial Investigations (in the case provided for in Clause 1, Part 1, Article 615 of the Criminal Procedure Code – drawing up the relevant resolution). In order to ensure legal certainty in terms of the coherence of the provisions of the Code of Criminal Procedure, which establish the beginning of the collection of evidence, it is considered appropriate to make changes to the wording of the provisions of Clause 5, Part 1, Art. 3 of the CPC, Part 2 of Art. 214 of the CPC, noting:

"The pre-trial investigation stage begins when the investigator, inquirer or prosecutor receives information in a lawful manner and from legal sources about the presence of signs of a committed or pending criminal offense or other socially dangerous act".

In part 3 of Art. 214 of the Code of Criminal Procedure does not specify all procedural actions, the possibility of carrying out which is provided for in other articles of the Code of Criminal Procedure before entering information into the register of the Unified Register of Pretrial Investigations. The decisions of the Supreme Court draw attention to the fact that the prohibition provided for in part 3 of Art. 214 of the Criminal Procedure Code, applies to the conduct of investigative (search) actions and covert investigative (search) actions as the main methods of gathering evidence. In view of the above, a proposal was made to make changes to the wording of the provisions of Part 3 of Art. 214 of the CPC, noting: "Prior to the entry of information into the Unified Register of Pretrial Investigations, it is not allowed to carry out investigative (search) actions, except in cases provided for by law".

Key words: *beginning of the stage of the pre-trial investigation, methods of gathering evidence, prosecution, practice of the Supreme Court, Criminal Procedure Code of Ukraine.*

Актуальність теми цього дослідження зумовлена потребами правозастосовної діяльності сторони обвинувачення (а також слідчого судді, суду під час оцінки доказів у разі ухвалення судового рішення) щодо вдосконалення положень чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [1] та практики їх реалізації в частині забезпечення належної правової процедури отримання допустимих доказів, виконання інших завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК). Вказана проблематика відповідає сучас-

ним тенденціям судово-правової реформи щодо наближення до європейських стандартів у сфері кримінального судочинства (зазначених, зокрема, у меті, принципах та напрямках Національної стратегії у сфері прав людини [2, п. 2, п. 3, п. 4 § 4 та ін.], Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки [3, п. 1, п. 2 та ін.] та ін.), оскільки належне законодавче врегулювання та законна діяльність зі збирання доказів стороною обвинувачення є гарантією як права на ефективне досудове роз-

слідування, так і права на справедливий суд [4, ст. 6 та ін.]¹.

Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово зазначав, що допустимість доказів є **пероґативою національного права** і саме національні суди повноважні оцінювати надані їм докази, а порядок збирання доказів, передбачений національним правом, має відповідати основним правам, визнаним Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. [5, §§ 45–46 та ін.]. У постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 22.02.2021 р. у справі №754/7061/15 (провадження № 51-4584кмо18) вказано: «у кримінально-процесуальній доктрині загальноновизнаними є такі критерії допустимості доказів, як: належне джерело; належний суб'єкт; належна процесуальна форма; належна фіксація; належна процедура; належний вид способу формування доказової основи» [6]. Наведені критерії допустимості доказів зазначені й в інших рішеннях Верховного Суду. Так, у постанові Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 14.04.2020 р. у справі № 761/34909/17 (провадження № 51-10064 км 18) зверталась увага, що «докази мають бути отримані тільки уповноваженими на це особами (органами); способами і засобами, які призначені для одержання певних доказів; у процесі отримання доказів мають бути дотримані вимоги закону, що визначають порядок проведення конкретних дій, їх послідовність, склад учасників; докази мають бути закріплені належним чином» [7]. Отже, законний спосіб збирання доказів є одним із критеріїв допустимості доказів.

Аналіз сучасних наукових досліджень дозволяє дійти висновку, що способи збирання доказів стороною обвинувачення

на стадії досудового розслідування за КПК України 2012 р. досліджували багато вчених, зокрема: Ю.П. Аленін, В.В. Вапнярчук, І.В. Гловюк, В.П. Гмирко, В.О. Гринюк, В.Г Дрозд, О.В. Капліна, М.Є. Шумило та інші. Однак нечіткість у змісті окремих нормативних положень зумовлює необхідність уточнення низки питань вказаної проблематики з урахуванням практики Верховного Суду².

Мета статті – визначити окремі проблемні ситуації належного врегулювання в КПК видів, способів збирання доказів стороною обвинувачення та моменту, з якого їх можна проводити на стадії досудового розслідування, в частині *чіткості й узгодженості* положень КПК та *єдності* практики їх застосування; навести сучасні позиції Верховного Суду стосовно правильного застосування норм КПК; сформулювати пропозиції щодо вдосконалення положень КПК в аспекті теми дослідження.

Юридична визначеність (яка є складником, обов'язковим елементом поняття «верховенство права»³), серед

² За ч. 5 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. «висновки щодо застосування норм права, викладені в постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права» [8].

³ Верховенство права є загальноправовою засадою, яка закріплена у міжнародних актах (у преамбулах: Статуту Ради Європи, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р., Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 р. та ін.), а також у ст. 8, ч. 1 ст. 129 Конституції України від 28.06.1996 р., ст. 8 КПК, ст. 2, ч. 1 ст. 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р., ст. 6 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. та ін. Законодавче закріплення такої засади має загальний характер, а конкретизація її положень спостерігається у: практиці Європейського суду з прав людини, Рішеннях Конституційного Суду України, постановках Верховного Суду, Доповіді «Верховенство права», схваленої Венеційською комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26.03.2011 р.) [9], Дослідженні Європейської комісії «За демократію через право» від 18.03.2016 р. № 711/2013 «Мірило правовладдя» [10] та ін. Так, Венеційська комісія зазначає такі обов'язкові елементи поняття «верховенство права»: а) законність, включаючи прозорий, підзвітний і демократичний процес запровадження в дію приписів права; б) юридична визначеність; в) заборона свавілля; г) доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами, включно з тими, що здійснюють судовий нагляд за адміністративною діяльністю; г) дотримання прав людини; д) заборона дискримінації та рівність перед законом [9, п. 41].

¹ Так, у ст. 6 § 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. закріплено, що «кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку» [4]. Таке положення міститься і у ст. 62 Конституції України, ст. 17 КПК та ін. За ч. 3 ст. 17 КПК «підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом».

іншого⁴, «вимагає, щоб **юридичні норми були чіткими і точними** та спрямованими на забезпечення того, щоб ситуації та правовідносини залишались передбачуваними <...>» [9, п. 46⁵; 10, п. 58 ін.]. У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини зазначає, що вираз «згідно із законом» насамперед вимагає, щоб оскаржуване втручання (у сферу прав і свобод людини) мало певну підставу в національному законодавстві; він також стосується якості законодавства і вимагає, щоб воно було доступне відповідній особі, яка, крім того, повинна передбачати його наслідки для себе, а також це законодавство має відповідати принципу верховенства права (див., рішення від 10.12.2009 р. у справі «Михайлюк та Петров проти України» (Mikhaylyuk and Petrov v. Ukraine) [11, § 25]; рішення від 29.04.2003 р. у справі «Полторацький проти України» (Poltoratskiy v. Ukraine) [12, § 155] та ін.).

Ще один важливий для нашого дослідження аспект юридичної визначеності – **єдність застосування закону**. У Висновку Консультативної ради європейських суддів № 20 (2017) про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону від 10.11.2017 р. наголошується, що «однакове й уніфіковане застосування закону забезпечує загальнообов'язковість закону, рівність перед законом та правову визначеність у державі, яка керується верховенством права. Єдине застосування законів поліпшує громадське сприйняття справедливості та правосуддя, а також

довіру до відправлення правосуддя» [13, (b) Розділу VIII «Основні висновки та рекомендації»].

Системний аналіз положень КПК дозволяє дійти висновку, що в ньому не досить нечітко врегульовано питання: які види способів збирання доказів стороною обвинувачення передбачено чинним КПК та з якого моменту їх можна проводити.

По-перше, зазначимо, що відповідно до положень п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК та практики Верховного Суду на стадії досудового розслідування учасником кримінального провадження з боку обвинувачення є: слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор. У випадках, передбачених законом, деякі учасники кримінального провадження лише користуються окремими повноваженнями слідчого (сторони обвинувачення), зокрема: а) оперативні підрозділи під час виконання письмових доручень слідчого, дізнавача, прокурора (ст. 41 КПК) [14]; б) службові особи, вказані у ст. 519 КПК⁶, на початковому етапі досудового розслідування (до внесення відповідних даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань) (ст. 520 КПК) у кримінальному провадженні, яке врегульовано главою 41 КПК. Потерпілий, його представник та законний представник не є стороною обвинувачення під час досудового розслідування [15; 16] (більш докладно вказане питання ми вже розглядали [17, с. 541–545]).

По-друге, для встановлення фактичних обставин кримінального провадження учасники сторони обвинувачення наділені владними повноваженнями щодо збирання доказів. За ч. 2 ст. 93 КПК сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення: **а) слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих**

⁴ Згідно з Дослідженням Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія) від 18.03.2016 р. № 711/2013 «Мірило правовладдя» юридична визначеність складається з: 1) доступності (доступності) законодавства; 2) доступності (доступності) судових рішень; 3) передбаченості актів права; 4) сталості і послідовності приписів права; 5) легітимних очікувань; 6) унеможливлення зворотної дії; 7) принципів nullum crimen sine lege та nullum poena sine lege; 8) принципу Res judicata [10].

⁵ Як зазначає Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія), принцип юридичної визначеності є істотно важливим для питання довіри до судової системи та верховенства права. Аби досягти цієї довіри, держава повинна зробити текст закону легко доступним. Вона також зобов'язана дотримуватись законів, які запровадила, і застосовувати їх у передбачуваний спосіб і з логічною послідовністю. Передбачуваність означає, що закон має бути <...> сформульований з достатньою мірою чіткості, аби особа мала можливість скерувати свою поведінку [9, п. 44].

⁶ За ст. 519 КПК службовими особами, уповноваженими на вчинення процесуальних дій, є: 1) керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України або визначена ним службова особа – у разі вчинення кримінального правопорушення на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном; 2) капітан судна України або визначена ним службова особа – у разі вчинення кримінального правопорушення на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.

(розшукових) дій, б) витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, **в) проведення інших процесуальних дій**, передбачених КПК. Отже, перелік способів збирання доказів стороною обвинувачення сформульовано у ч. 2 ст. 93 КПК невичерпно.

А. Основними способами збирання доказів стороною обвинувачення під час досудового розслідування є проведення **слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій**. Види слідчих (розшукових) дій, умови, підстави та процесуальний порядок їх проведення закріплено у главі 20 КПК, а негласних слідчих (розшукових) дій – у главі 21 КПК. Крім того, положення щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні встановлені Інструкцією «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» [18]. У ч. 6 ст. 246 КПК передбачено, що проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи. Як зазначає Верховний Суд, «вказана норма зумовлена тим, що для проведення більшості негласних слідчих (розшукових) дій необхідні спеціальні ресурси та вміння співробітників оперативних підрозділів. Окрім того, є спеціальна норма ч. 4 ст. 263 КПК, що зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж покладається на уповноважені підрозділи органів Національної поліції, Бюро економічної безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань та органів безпеки [19].

Слід звернути увагу, що певні джерела доказів можуть бути отримані лише під час проведення конкретної слідчої (розшукової) дії. Наприклад, показання можуть бути отримані тільки під час допиту (в тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб) [20, с. 137–143; 21, с. 219–220 та ін.]. Така позиція була сформульо-

вана у Постанові Верховного Суду від 28.01.2021 р. у справі № 390/361/15-к (провадження № 51-1609км20): «показання є самостійним процесуальним джерелом доказів лише в тому випадку, коли вони надаються під час допиту» [22]. За чинним КПК під час досудового розслідування слідчий (прокурор) може допитати тільки потерпілого, свідка та підозрюваного (ч. 2 та ч. 3 ст. 95 КПК⁷). За ч. 4 ст. 95 КПК «суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них, крім порядку отримання показань, визначеного статтею 615 цього Кодексу». В ч. 11 ст. 615 КПК закріплено, що показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази у суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації», а під час допиту підозрюваного також брав участь захисник.

За ст. 300 КПК під час досудового розслідування кримінальних проступків (дізнання) дозволяється проводити всі слідчі (розшукові) дії, передбачені КПК, та окремі негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені ч. 2 ст. 264 КПК та ст. 268 КПК⁸. Докази, отримані під час дізнання,

⁷ Звернемо увагу на таке. *По-перше*, Законом України від 07.06.2018 р. № 2447-VIII були внесені зміни до ч. 3 ст. 95 КПК, зокрема, скасовано повноваження слідчого (прокурора) проводити допит експерта. Такі зміни ми оцінюємо критично, оскільки законодавець певною мірою обмежив можливості слідчого (прокурора) виконання положень ч. 2 ст. 9 КПК. *По-друге*, у ст. 95 КПК не вказано дізнавача як службову особу, яка уповноважена проводити допит, що не узгоджено з положеннями ст. 300 КПК: «для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені цим Кодексом, <...>». Отже, на наш погляд, до ст. 95 КПК необхідно внести відповідні доповнення, тобто вказати дізнавача як суб'єкта, уповноваженого проводити допит.

⁸ Йдеться про проведення таких негласних слідчих (розшукових) дій, як: 1) зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК) та 2) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК).

можуть бути доказами для досудового слідства тільки за ухвалою слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора (абз. 2 ч. 1 ст. 298-1 КПК).

Системний аналіз положень КПК дозволяє дійти висновку, що проводити слідчі (розшукові) дії мають повноваження: слідчий (п. 2 ч. 2 ст. 40 КПК); дізнавач (п. 2 ч. 2 ст. 40-1 КПК); прокурор (п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК); керівник органу досудового розслідування (п. 6 ч. 2 ст. 39 КПК); оперативні підрозділи за письмовим дорученням слідчого, дізнавача, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України – за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (ст. 41 КПК)⁹; службові особи, вказані у ст. 519 КПК (керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України та капітан судна України або визначена ними службова особа) (ст. 520 КПК).

За загальним правилом слідчі (розшукові) дії (в тому числі негласні слідчі (розшукові) дії) можуть бути проведені після внесення відповідних даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Проте з такого правила є винятки. До внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань КПК передбачає можливість проведення таких слідчих (розшукових) дій, як: а) огляд місця події у невідкладних випадках (ч. 3 ст. 214 КПК, п. 2 ч. 2 ст. 520 КПК); б) огляд трупа (ч. 2 ст. 238 КПК); в) обшук затриманої особи (ч. 3

ст. 208 КПК¹⁰); г) особистий огляд, огляд речей (ст. 300 КПК); д) обшук житла чи іншого володіння особи і особистий обшук (п. 2 ч. 2 ст. 520 КПК¹¹).

Б. Як самостійні способи збирання доказів стороною обвинувачення в ч. 2 ст. 93 КПК закріплено «**витребування та отримання** <...> речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок», проте процесуальний порядок їх проведення у КПК не врегульовано.

Як зазначає О.В. Капліна, **витребування** – це звернення з вимогою про добровільне надання речей, документів, відомостей, які мають значення для кримінального провадження. Витребувати можливо, якщо достовірно відомо, що речі, документи, відомості знаходяться чи зберігаються в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, у службових або фізичних осіб. У законі не вказано, в якій формі повинно відбуватися витребування – письмовій чи усній; перевагу необхідно надавати письмовій формі. Формою звернення з вимогою про надання речей, документів або відомостей – для слідчого, дізнавача та прокурора може бути постановова (ч. 3 ст. 110 КПК), яка є обов'язковою для виконання (ч. 1 ст. 36 КПК, ч. 5 ст. 40 КПК, ч. 4 ст. 40-1 КПК) [24, с. 227].

⁹ Звернемо увагу, що оперативні підрозділи, навіть за дорученням слідчого, не можуть проводити обшук житла. Так, у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 06.12.2021 р. (справа № 663/820/15-к; провадження № 51-2075 кмо20) вказано: «Системне тлумачення процесуальних норм, передбачених п. 3 ч. 2 ст. 40, ст. 236 КПК, дає підстави для висновку, що виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи покладається на слідчого чи прокурора і не може бути доручене відповідним оперативним підрозділам» [19].

¹⁰ У своїх рішеннях Верховний Суд звертав увагу, що затримання і особистий обшук затриманої особи може відбуватися до внесення відомостей у Єдиний реєстр досудових розслідувань. «<...> особистий обшук є складником процесу затримання і, таким чином, законне затримання саме собою дає підстави для проведення особистого обшуку. Більше того, слід взяти до уваги, що особистий обшук затриманої особи є необхідним, крім фіксації доказів правопорушення, також для забезпечення безпеки як осіб, що затримують, так і інших осіб, включаючи саму затриману особу <...>» [23, п. 40]. Наявність чи відсутність у ЄРДР на час затримання та особистого обшуку особи відомостей про правопорушення, у зв'язку з яким відбулося затримання, не може вважатися умовою його законності» [23, п. 43 та ін.].

¹¹ Зазначимо, що в п. 2 ч. 2 ст. 520 КПК ідеться про «проведення слідчих (розшукових) дій у вигляді обшуку житла чи іншого володіння особи і особистого обшуку без ухвали **суду** <...>». Проте на стадії досудового розслідування судовий контроль здійснює не суд, а слідчий суддя. Отже, вбачається доречним внесення відповідних змін до вказаного положення.

В юридичній літературі звертається увага, що правова природа **отримання** доказів, на відміну від витребування, інша. Отримання полягає у прийманні того, що надсилається, надається або вручається. Тобто у разі отримання певна особа добровільно передає, надає, представляє матеріали слідчому, дізнавачу чи прокурору [24, с. 228; 25, с. 103; 26, с. 225 та ін.]. Про добровільність поданих (наданих) особою предметів, речей, «за її ініціативою і доброю волею» йдеться і в рішеннях Верховного Суду. Так, у постанові Третньої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 19.05.2021 р. у справі № 204/4521/18 (провадження № 51-5165 км 20) вказано, що «правова природа подання доказів є іншою, ніж одержання їх шляхом проведення слідчих дій, оскільки подання доказів має наслідком їх отримання, що полягає у прийманні того, що надсилається, надається або вручається, тобто у разі отримання певна особа добровільно передає, надає, представляє матеріали слідчому чи прокурору <...>» [27].

Вбачається, що в контексті самостійного способу збирання доказів стороною обвинувачення доцільно вести мову не про «отримання» (як закріплено у ч. 2 ст. 93 КПК), а про «прийняття добровільно наданих» речей, документів та ін. (тобто доказів), оскільки отримати докази стороною обвинувачення може будь-яким способом, передбаченим КПК. Зокрема, і шляхом проведення слідчих (розшукових) дій. Так, за ч. 1 ст. 223 КПК «слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів <...>». Прийняття добровільно наданих речей, документів та ін. (тобто доказів) має бути оформлено протоколом.

Сторона обвинувачення може приймати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речі, документи, відомості, висновки експертів, висновки ревізій та акти перевірок як до внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (у випадку, передбаченому п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК – до складання відповідної постанови), так і після (у розпочатому кримінальному провадженні).

Що стосується прийняття (отримання) речей, документів, відомостей та ін. до внесення даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань та їх доказового значення, то серед учених та практикуючих юристів точаться дискусії. Певною мірою це зумовлено законодавчим закріпленням початку стадії досудового розслідування: «з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань» (п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК, ч. 2 ст. 214 КПК, ч. 3 ст. 214 КПК¹²). Отже, постає питання: чи можна розглядати як законні джерела доказів письмові заяви про вчинене кримінальне правопорушення та протокол прийняття такої усної заяви; речі і документи, які

¹² Так, у п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК зазначено: «досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань <...>». За ч. 2 ст. 214 КПК «досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань <...>». За ч. 3 ст. 214 КПК «здійснення досудового розслідування, крім випадків, передбачених цією частиною, до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом». З приводу наведених положень ми вже обґрунтували позицію, що визначення у п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК початку стадії досудового розслідування є неточним та не узгодженим з іншими положеннями КПК (ч.ч. 1, 3 та 4 ст. 214, ст. 207, ч. 1 ст. 148, ст. 168, ст. 300, п. 1 ч. 1 ст. 303, ст. 520 та ін.) та кримінального законодавства (ст. 14 КК, ст. 15 КК, ст. 16 КК та ін.), системний аналіз яких дозволяє дійти висновку, що початком стадії досудового розслідування доцільно вбачати отримання слідчим, дізнавачем або прокурором у законному порядку та із законних джерел інформації про наявність ознак вчиненого або такого, яке готується кримінального правопорушення, або іншого суспільно небезпечного діяння [28, с. 155–159 та ін.]. Такий підхід, на наш погляд, сприятиме однозначному розумінню правозастосовцями питань щодо правової природи процесуальних дій, які можуть бути проведені до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та доказового значення отриманої інформації (зокрема, інформації, яка міститься в заяві про вчинене кримінальне правопорушення та поданих до заяви речей і документів, протоколів прийняття усної заяви про вчинене кримінальне правопорушення, протоколів затримання (ч. 5 ст. 208 КПК), протоколів тимчасового вилучення майна (ч. 3 ст. 168 КПК) та ін.), яка є доказом (у разі відповідності іншим критеріям допустимості доказів, а також належності доказів). Зазначимо, що ми підтримуємо думку вчених (Ю.П. Аленіна [29, с. 6–8 та ін.], М.Є. Шумило [30, с. 263] та ін.), що «на початку кримінального провадження повинен існувати хоча б базовий процесуальний «фільтр», який би допомагав відсіяти однозначно «некримінальні» заяви» [29, с. 7 та ін.].

подані до заяви про вчинене кримінальне правопорушення або добровільно надані особою (заявником)?

Вважаємо, що так, протоколи вказаних процесуальних дій можна віднести до такого джерела доказів, як документи (ч. 2 ст. 84 КПК, ст. 99 КПК), якщо в них міститься інформація про обставини, що підлягають доказуванню. З положень ч. 1 та п. 3 ч. 2 ст. 99 КПК випливає, що складені в порядку, передбаченому КПК, протоколи процесуальних дій за умови наявності в них відомостей, які можуть бути використані як докази факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, належать до документів, які є відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК процесуальними джерелами доказів.

Крім того, в постанові від 21.07.2021 р. у справі № 552/1884/20 (провадження № 51-2402 км 21) Верховний Суд звертав увагу, що «отримання заяви про кримінальне правопорушення не є слідчою (розшуковою) дією, а, отже, на проведення цієї процесуальної дії до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань не поширюється заборона, передбачена ч. 3 ст. 214 КПК. З огляду на зазначене <...> суд не вбачає підстав для визнання протоколу прийняття заяви про вчинення кримінального правопорушення недопустимим доказом» [31]. З цього рішення видається, що заборона, передбачена ч. 3 ст. 214 КПК, поширюється на проведення слідчих (розшукових) дій, а також негласних слідчих (розшукових) дій (оскільки останні є різновидом слідчих (розшукових) дій (ч. 1 ст. 247 КПК)). Отже, на наш погляд, доцільно внести зміни до редакції положень ч. 3 ст. 214 КПК, закріпивши: «До внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань не допускається проведення слідчих (розшукових) дій, крім випадків, передбачених законом».

У справі № 640/19897/16-к (провадження № 51-6241км19), яку розглядав Верховний Суд [32], захисник засудженого, серед іншого, поставив питання про недопустимість доказу – DVD-дисків із записом відеофайлів, оскільки вони отримані органом досудового розслідування до внесення відомостей про вчинення злочину до Єдиного реєстру досудових

розслідувань. Доводи захисника Верховний Суд визнав необґрунтованими, звернувши увагу, що «ч. 2 ст. 60 КПК визначені права заявника, до яких відносить також право подавати на підтвердження своєї заяви речі і документи. З указаної норми закону випливає, що заявник має право подавати на підтвердження своєї заяви речі і документи <...> до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань <...>» [32].

У прокурорсько-слідчій практиці виникають труднощі тлумачення та застосування положень ч. 2 ст. 93 КПК про **«витребування та отримання <...> висновків ревізій та актів перевірок»**. Так, у справі № 234/8803/18, яка перебувала на розгляді Верховного Суду (провадження № 51-2241км21) [33], прокурор подав клопотання про передачу провадження на розгляд Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, поставивши на вирішення виключну правову проблему тлумачення положень ч. 2 ст. 93, п. 4 ч. 2 ст. 99 КПК у частині права сторони обвинувачення отримувати в передбаченому законом порядку висновки ревізій та актів перевірок або ініціювати їх проведення та використовувати їх результати як докази для підтвердження або спростування обставин, що підлягають доказуванню в кримінальному провадженні, а також питання стосовно допустимості цих доказів. Верховний Суд відмовив у задоволенні цього клопотання, у своєму рішенні звернувши увагу на таке. «Призначення позапланової перевірки не є ні слідчою (розшуковою) дією, ні негласною слідчою (розшуковою) дією, ні заходом забезпечення кримінального провадження, з клопотаннями про проведення яких вправі звертатися слідчий за погодженням із прокурором до слідчого судді. Використання виразу «витребування та отримання» у ч. 2 ст. 93 КПК передбачає повноваження використовувати як докази висновки ревізій і актів перевірок (як і будь-які інші документи), що існують *незалежно від кримінального розслідування <...>*. Отже, кримінальний процесуальний закон не встановлює отримання доказів шляхом надання дозволу на проведення позапланової перевірки ані слідчими суддями,

ані прокурорами, слідчими – результати таких перевірок, призначених у межах розслідування кримінального провадження на підставі ухвали слідчого судді, є недопустимими доказами і відповідно до ч. 2 ст. 86 КПК не повинні бути використані під час ухвалення судових рішень» [33]. Аналогічний висновок було зроблено і в інших постановках Верховного Суду [34 та ін.].

В. Системний аналіз положень КПК та практики Верховного Суду дозволяє дійти висновку, що сторона обвинувачення може збирати докази «**шляхом проведеного <...> інших процесуальних дій**», передбачених КПК (ч. 2 ст. 93 КПК) як до внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, так і після (у розпочатому кримінальному провадженні).

Так, за ч. 3 ст. 214 КПК та ст. 300 КПК для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути: 1) відібрано пояснення; 2) проведено медичне освідчення; 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

До внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань сторона обвинувачення може отримати докази під час здійснення затримання¹³ (ст. 207 КПК, п.п. 1 та 2 ч. 1 ст. 208 КПК, ст. 298-2 КПК, п. 1 ч. 2 ст. 520 КПК, п. 6 ч. 1 ст. 615

КПК)¹⁴, оскільки в протоколі затримання фіксуються фактичні дані, які мають значення для кримінального провадження (ч. 5 ст. 208 КПК¹⁵). Протокол затримання можна розглядати як джерело доказу (як документ (ч. 2 ст. 84 КПК, ст. 99 КПК) у частині, де зафіксовані час, місце та інші обставини затримання [37, с. 250].

В юридичній літературі [23, с. 228; 24, с. 104; 25, с. 229–230; 37, с. 250 та ін.] та в практиці Верховного Суду [33; 38 та ін.] вже зверталась увага, що сторона обвинувачення може отримати докази також під час застосування деяких заходів забезпечення кримінального провадження. Зокрема:

1) тимчасового вилучення майна¹⁶ (в тому числі комп'ютерних систем або їх частини) у підозрюваного під час затримання (ч. 1 ст. 168 КПК), обшуку, огляду (ч. 2 ст. 168 КПК) з подальшим накладенням арешту на це майно (ст. 170 КПК);

2) тимчасового доступу до речей і документів¹⁷ (тобто вилучення (виїмка) речей

¹⁴ Що стосується затримання до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, то Верховний Суд звертає увагу, що «затримання особи у разі вчинення замаху на кримінальне правопорушення або безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні (ст. 207 КПК), а також особи, підозрюваної у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у вигляді позбавлення волі (ст. 208 КПК), є подією, несподіваною для його учасників, а тому здійснюється без ухвали слідчого судді» [35; 36 та ін.]. Наявність чи відсутність у Єдиному реєстрі досудових розслідувань на час затримання та особистого обшуку особи відомостей про правопорушення, у зв'язку з яким відбулося затримання, не може вважатися умовою його законності [23, п. 43].

¹⁵ За ч. 5 ст. 208 КПК «про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, обов'язково складається протокол, в якому, крім відомостей, передбачених статтею 104 цього Кодексу, зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень статті 209 цього Кодексу; підстави затримання; результати особистого обшуку; <...> У разі якщо на момент затримання прізвище, ім'я, по батькові затриманої особи не відомі, у протоколі зазначається докладний опис такої особи та долучається її фотознімок <...>».

¹⁶ Тимчасове вилучення майна може мати місце як до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ч. 1 ст. 168 КПК), так і після (у розпочатому кримінальному провадженні).

¹⁷ Застосування тимчасового доступу до речей і документів можливе тільки після внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та за ухвалою слідчого судді (ч. 2 ст. 159 КПК).

¹³ Відповідно до ч. 2 ст. 176 КПК «тимчасовим запобіжним заходом є затримання особи, яке застосовується з підстав та в порядку, визначеному цим Кодексом». Крім того, затримання є заходом забезпечення кримінального провадження, що впливає з ч. 2 ст. 131 КПК.

і документів або зняття їх копії, а також зняття копії інформації, що міститься в електронних інформаційних системах, комп'ютерних системах або їх частинах, мобільних терміналах систем зв'язку, без їх вилучення) за ухвалою слідчого судді (ст. 159 КПК, ст. 163 КПК). При цьому, як зазначав Верховний Суд, «застосування стороною кримінального провадження такого способу збирання доказів як вилучення речей чи документів (ч. 7 ст. 163 КПК) під час отримання доступу до речей і документів може здійснюватися у випадках, якщо: а) особа, у володінні якої знаходяться речі або документи, не бажає добровільно передати їх стороні кримінального провадження або є підстави вважати, що вона не здійснить таку передачу добровільно після отримання відповідного запиту чи намагатиметься змінити або знищити відповідні речі або документи; б) речі та документи, згідно зі ст. 162 КПК, містять охоронювану законом таємницю і таке вилучення необхідне для досягнення мети застосування цього заходу забезпечення. В інших випадках сторона кримінального провадження може вилучити та отримати речі або документи за умови їх добровільного надання володільцем без застосування процедури тимчасового доступу до речей і документів» [38].

Визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для прийняття підсумкового рішення такої стадії, прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний повідомити сторону захисту про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування, в порядку, передбаченому ст. 290 КПК.

Одним із положень юридичної визначеності є однакове й уніфіковане застосування закону. Сучасні правові позиції Верховного Суду вносять уточнення до розуміння та правильного застосування норм національного законодавства. Вважаємо, що наведені висновки Верховного Суду сприятимуть правильному та однаковому застосуванню положень КПК щодо видів способів збирання доказів стороною обвинувачення та моменту, з якого їх можна проводити на стадії досудового розслідування; а також отриманню допустимих доказів, ухваленню законних, обґрун-

тованих, вмотивованих та справедливих процесуальних рішень та ін.

Перелік способів збирання доказів стороною обвинувачення сформульовано у ч. 2 ст. 93 КПК невичерпно. Момент, з якого сторона обвинувачення має повноваження збирати докази на стадії досудового розслідування, в КПК врегульовано не досить чітко та послідовно. За п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК, ч. 2 ст. 214 КПК досудове розслідування починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Проте системний аналіз положень КПК (ч.ч. 1, 3 та 4 ст. 214, ч. 3 ст. 208, ст. 300, ст. 520 та ін.) та практики Верховного Суду дозволяє дійти висновку, що збирання доказів стороною обвинувачення має місце вже до внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (у випадку, передбаченому п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК, – до складання відповідної постанови). З метою забезпечення юридичної визначеності в частині узгодженості положень КПК, які закріплюють початок збирання доказів, видається доцільним внести зміни до редакції положень п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК, ч. 2 ст. 214 КПК, зазначивши:

«Стадія досудового розслідування починається з моменту отримання слідчим, дізнавачем або прокурором у законному порядку та із законних джерел інформації про наявність ознак вчиненого або такого, яке готується кримінального правопорушення, або іншого суспільного небезпечного діяння».

У ч. 3 ст. 214 КПК вказані не всі процесуальні дії, можливість проведення яких передбачена в інших статтях КПК до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. У рішеннях Верховного Суду звертається увага, що заборона, передбачена ч. 3 ст. 214 КПК, поширюється на проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій як основних способів збирання доказів. З огляду на вказане, висловлено пропозицію внести зміни до редакції положень ч. 3 ст. 214 КПК, зазначивши: «До внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань не допускається проведення слідчих (розшукових) дій, крім випадків, передбачених законом».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 06.09.2022).
2. Національна стратегія у сфері прав людини : затверджена Указом Президента України від 24.03.2021 р. № 119/202. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>.
3. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки : затверджена Указом Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята Радою Європи 04.11.1950 р. / *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
5. Шенк проти Швейцарії (Schenk v. Switzerland): рішення Європейського суду з прав людини від 12.07.1988 р. (заява № 10862/84). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22site%22:%5B%2201-57572%22%7D>.
6. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 22.02.2021 р. у справі №754/7061/15 (провадження № 51-4584кмо18). URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/95139651>.
7. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 14.04.2020 р. у справі № 761/34909/17 (провадження № 51-10064кмо18). URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/88904111>.
8. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 06.09.2022).
9. Верховенство права : Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія), ухвалена Венеційською Комісією на її 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 р.) / пер. на укр. С. Головатого. *Право України*. 2011. № 10. С. 168–184. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD(2011)003rev-ukr).
10. Мірило правовладдя: Дослідження Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія) від 18.03.2016 р. №711/2013, ухвалено Венеційською комісією на 106-му пленарному засіданні (Венеція, 11–12 березня 2016 р.), схвалено Комітетом міністрів (на рівні їх заступників) на 1263-му засіданні (6–7 вересня 2016 р.) та Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи на 31-й сесії (19–21 жовтня 2016 р.). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-ukr).
11. Михайлюк та Петров проти України (Mikhaulyuk and Petrov v. Ukraine) : рішення Європейського суду з прав людини від 10.12. 2009 р. (заява № 11932/02). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_500.
12. Полторацький проти України (Poltoratskiy v. Ukraine) : рішення Європейського суду з прав людини від 29.04.2003 р. (заява № 38812/97). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_838.
13. Висновок Консультативної ради європейських суддів № 20 (2017) про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону від 10.11.2017 р. (м. Страсбург). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/opinion_20-UA.pdf.
14. Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 17.01.2022 р. у справі № 373/2562/15-к (провадження № 51-2218кмп20). URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/102634411>.
15. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 04.10.2021 р. у справі № 756/10189/20 (провадження № 51-517кмо21). URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/100214761>.
16. Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 03.11.2021 р. у справі № 621/2519/19 (провадження № 51-3126км-21). URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/100885128>.

17. Гуртієва Л.М. Учасники кримінального провадження з боку обвинувачення на стадії досудового розслідування : окремі позиції Верховного Суду. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 541–545. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2022/130.pdf.
18. Про затвердження Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» : Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.
19. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 06.12.2021 р. у справі № 663/820/15-к (провадження № 51-2075кмо20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101829915>.
20. Лукашкіна Т.В. Показання як джерело доказів у кримінальному провадженні України. *Вісник Південного регіонального центру національної академії правових наук України*. 2017. № 11. С. 137–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vprc_2017_11_21.
21. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України / За редакцією С.В. Ківалова та С.І. Кравченко. Одеса : Фенікс, 2020. 924 с.
22. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 28.01.2021 р. у справі № 390/361/15-к (провадження № 51-1609км20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94553312>.
23. Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 15.06.2021 р. у справі № 204/6541/16-к (провадження № 51-2172км19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97736430>.
24. Капліна О.В. Збирання доказів сторонами кримінального провадження. *Актуальні проблеми доказування в кримінальному провадженні* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. Одеса : Юридична література, 2013. С. 223–229.
25. Гринюк В.О. Функція обвинувачення в кримінальному провадженні України: теорія та практика : монографія. Київ : Алерта, 2016. 358 с.
26. Вапнярчук В.В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування : монографія. Харків : Юрайт, 2017. 408 с.
27. Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 19.05.2021 р. у справі № 204/4521/18 (провадження № 51-5165км20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97134877>.
28. Гуртієва Л.М. Початок кримінального провадження України та стадії досудового розслідування. *Правова держава*. 2017. № 25. С. 155–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2017_25_25.
29. Аленін Ю.П. Аналіз ст. 214 КПК України в частині окремого виділення початку досудового розслідування. *Кримінальна юстиція сучасної України: виклики та перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., присв. до 75-річчя д.ю.н., проф. Ю.П. Аленіна (м. Одеса, 20 листоп. 2021 р.). / відповід. ред.: Л.І. Аркуша, О.О. Торбас, В.А. Завтур; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. С. 6–8. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/16008>.
30. Шумило М.Є. Нормативно-правова модель досудового розслідування за чинним КПК: теоретичні і практичні проблеми та шляхи їх вирішення. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 261–266. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/57/50>.
31. Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 21.07.2021 р. у справі № 552/1884/20 (провадження № 51-2402км21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98586232>.
32. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 30.04.2020 р. у справі № 640/19897/16-к (провадження № 51-6241км19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89034985>.
33. Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 23.06.2021 р. у справі № 234/8803/18 (провадження № 51-2241км21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97926582>.

34. Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 27.04.2020 р. у справі № 335/2108/17 (провадження № 51-6560км19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89034958>.

35. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 14.06.2022 у справі № 463/5551/15 (провадження № 51-5789км21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104827748>.

36. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду ВС від 26.07.2022 р. у справі № 703/4037/20 (провадження № 51-666км22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105466232>.

37. Гуртієва Л.М. Способи збирання та перевірки доказів на стадії досудового розслідування. *Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. Одеса : Юридична література, 2013. С. 248–253.

38. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 17.02.2022 р. у справі № 243/7977/18 (провадження № 51-3006км21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103525198>.